

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНО-ЦІЛЬОВОГО ПІДХОДУ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧОЇ БЕЗПЕКИ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Обґрунтовано можливість використання проблемно-цільового підходу для зміцнення економічної безпеки цукрової галузі України. Запропоновано теоретичний підхід до моделювання цілей процесу зміцнення економічної безпеки галузі шляхом аналізу показників її розвитку, які виражають рівень галузевого забезпечення економічної безпеки.

Підкреслено прикладний аспект забезпечення економічної безпеки держави, що розкривається через запропоновані заходи подолання загроз економічній безпеці цукрової галузі України.

Ключові слова: програмно-цільовий метод, проблемно-цільовий підхід, економічна безпека, цілі забезпечення економічної безпеки, заходи подолання загроз.

Постановка проблеми. Програмно-цільовий метод управління був започаткований у США у 60-х роках ХХ ст. і давав змогу вирішувати складні й комплексні проблеми шляхом формування та реалізації системи програмних заходів, орієнтованих на цілі, досягнення яких забезпечує вирішення актуальних проблем. Тобто у широкому трактуванні програмно-цільовий метод управління передбачає вплив суб'єктів управління на об'єкти через застосування методології системного аналізу. В Україні акцент використання програмно-цільового підходу зроблено на формування територіальної або ж галузевої організації цільових програм на загальнодержавному рівні. Особливо доречним, на нашу думку, є застосування цього методу стосовно показників галузевого та регіонального розвитку, що дає можливість вивчати шляхи підвищення рівня їхньої економічної безпеки. Застосування програмно-цільового методу (ПЦМ) повинно бути спрямовано на вдосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення рівня економічної безпеки окремої галузі економіки, функцій її структур і системи управління, заходів із інформаційного забезпечення.

Стан дослідження. На актуальність проблеми зміцнення економічної безпеки національної економіки та її підсистем (зокрема й за галузевим спрямуванням) вказують теоретико-прикладні дослідження, серед яких варто виокремити напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців: Т. Васильціва, І. Губаревої, В. Гейця, Я. Жаліла, В. Загашві-

лі, І. Мойсеєнко, І.Ревак, В.Сенчагова, А. Сухорукова, Ю. Харазішвілі, Н. Юрків, В. Франчука, М. Флейчук та інших.

Метою статті є формування заходів зміцнення економічної безпеки цукрової галузі України зі застосуванням особливостей проблемно-цільового підходу.

Виклад основних положень. Програмно-цільовий метод як один зі способів забезпечення економічної безпеки передбачає не лише аналіз цілей багатоваріантного процесу підвищення її рівня, а й аналіз проблем, які при цьому виникають.

Дослідження економічної безпеки за галузевим спрямуванням, а також визначення можливих шляхів її підвищення в розрізі програмно-цільового підходу вимагає вдосконалення управління сучасною економічною системою. Назагал програмно-цільовий підхід об'єднує два підходи до процесу зміцнення економічної безпеки: програмний і цільовий. Однак, коли йдеться про соціально-економічні показники розвитку галузей, які є індикаторами, що реагують на можливі заходи з підвищення стійкості та розвитку, то доцільним є виділення проблем або загроз, які спрямовані на звуження ресурсної бази галузі, а тому варто впровадити термін «проблемно-цільовий підхід до зміцнення економічної безпеки».

Досліджуючи взаємозв'язки між складовими проблемно-цільового підходу зміцнення економічної безпеки галузі (рис. 1), виокремимо такі його компоненти: загрози; прогноз; цілі; ресурси та заходи.

Концептуальними особливостями застосування проблемно-цільового підходу до зміцнення економічної безпеки є створення і впровадження: комплексної системи внутрішньогалузевого планування та прогнозування за цілями і результатами діяльності, конкурентного розподілу ресурсів між програмами і проектами, а також контролю за досягненням результатів їхньої діяльності із визначенням відповідальних за невиконання завдань [3].

Усвідомлення важливості й необхідності забезпечення економічної безпеки цукрової галузі України в межах загальнодержавної промислової політики сприяє формуванню передумов розробки інструментів (організаційних та економічних), які будуть використані органами державного управління різних рівнів з метою захисту галузевих інтересів від оперативних загроз.

Предметом цільових програм є конкретні і пріоритетні проблеми, вирішення яких дасть змогу здійснювати ефективне поєднання програмних цілей та шляхів їх досягнення способами державного і ринкового регулювання.

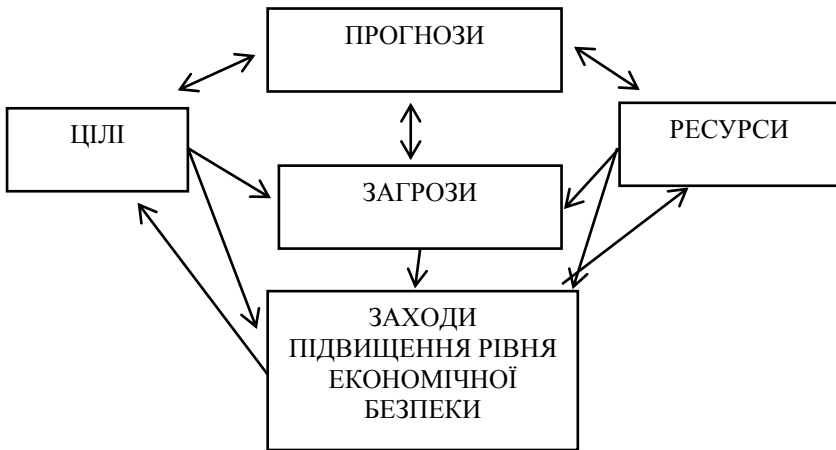

Рис. 1. Графічне зображення логіки проблемно-цільового підходу до підвищення рівня економічної безпеки

Запропоновано авторами.

На нашу думку, забезпечення економічної безпеки за програмно-цільового підходу здійснюється за такими етапами:

- 1) аудит стану цукрової галузі та створення системи її моніторингу;
- 2) формулювання цілей та основних завдань галузі з позиції її сталого функціонування й розвитку;
- 3) визначення ключових вимірних показників економічної безпеки цукрової галузі, які б корелювалися зі стратегічними цілями останньої та змінами в зовнішньому середовищі;
- 4) формування кількісних показників оцінки ступеня досягнення обраних цілей, визначення відповідальних за це виконавців;
- 5) з'ясування загроз, що перешкоджають досягненню поставлених цілей;
- 6) створення програми протидії визначеним загрозам;
- 7) кількісна оцінка результатів реалізації програми.

Реалізація галузевих цільових програм уможливилює адаптацію функціональних складових економічної безпеки галузі до завдань, що їх визначено у програмі. За основу береться система якісних і кількісних показників, котрі характеризують рівень економічної безпеки галузі (табл. 1).

Система якісних і кількісних показників, що характеризують рівень економічної безпеки цукрової галузі*

Критерії забезпечення основних засад функціонування галузі та її розвитку	Показники
1	2
1. Достатність ресурсів для збереження наявних обсягів виробництва (ресурсна безпека)	Трудові: – середня кількість зайнятих на одному заводі осіб; – продуктивність праці на підприємствах галузі, кг/особу; – ефективність фонду заробітної плати працівників галузі, %. Матеріально-сировинні: – матеріаломісткість виробництва продукції, коп./грн; – рівень енергомісткості виробництва, %; – фондомісткість, грн/грн; – ступінь зносу основних виробничих фондів галузі, %; – технологічна якість сировини т/га. Фінансові: – вартість позикових ресурсів на внутрішньому ринку, %; – відсоток перехідних запасів продукції, %; – індекс цін виробників продукції. Виробничого процесу: – частка вертикально-інтегрованих компаній у загальній структурі галузі, %; – тривалість виробничого циклу, дні; – забезпеченість сировиною, %.
2. Достатність якісної і доступної продукції для населення та забезпечення галузевої зайнятості (соціальна безпека)	– Достатність споживання харчової продукції, кг/особа; – частка недоброякісної продукції, %; – показник фізичної доступності продуктів харчування для населення, %; – показник економічної доступності продуктів харчування для населення, %; – частка зайнятих у галузі в загальній кількості зайнятих в Україні, %.

<i>Продовження таблиці 1</i>	
1	2
3. Визначення місця галузі на світовому ринку та чинники, що впливають на нього (ринкова безпека)	– Частка національної продукції у загальносвітовому ринку, %; – частка продукції у загальному обсязі експорту країни, %; – коефіцієнт покриття імпорту експортом продукції галузі харчової промисловості; – частка експорту продукції на одну особу, т/особа; – частка тіньової складової, %; – рівень рентабельності виробництва, %; – індекс порівняльних переваг галузі.
4. Оцінювання можливостей галузі розвиватися в умовах невизначеного та мінливого зовнішнього середовища (інвестиційно-інноваційна безпека)	– Частка інноваційних продуктів у галузі, %; – частка інновацій у виробництві, %; – частка підприємств, що мають міжнародні виробничі сертифікати, %; – частка інвестицій у підприємства галузі, %; – частка фахівців усіх спеціальностей для галузі у загальній кількості спеціалістів в Україні, %.

* Створено за джерелом 4.

Аналіз динаміки показників розвитку цукрової галузі України у 2001–2014 рр. [4] свідчить, що загрозами для ресурсної складової економічної безпеки цукрової галузі України є: 1 – застарілі енергомісткі технології, котрі задіяні у виробництві цукру; 2 – висока вартість кредитних ресурсів; 3 – важкість у прогнозуванні початкових запасів цукру на початок року; 4 – висока цінова волатильність на ринку цукру; для соціальної складової: 1 – скорочення попиту на робочу силу з боку підприємств галузі; 2 – скорочення фізичної доступності до цукру для населення у сільській місцевості; для ринкової складової економічної безпеки: 1 – низька інтенсивність у нарощенні експорту цукру; 2 – нарощення тіньової складової у галузі; 3 – низькі значення показника рентабельності виробництва цукру; для інноваційної складової: 1 – екстенсивний характер інноваційних процесів; 2 – скорочення частки фахівців усіх спеціальностей для цукрової промисловості, які отримали освіту у вищих та професійно-технічних навчальних закладах.

Актуалізація загроз економічній безпеці дала змогу створити комплексну систему заходів із підвищення її рівня (рис. 2).

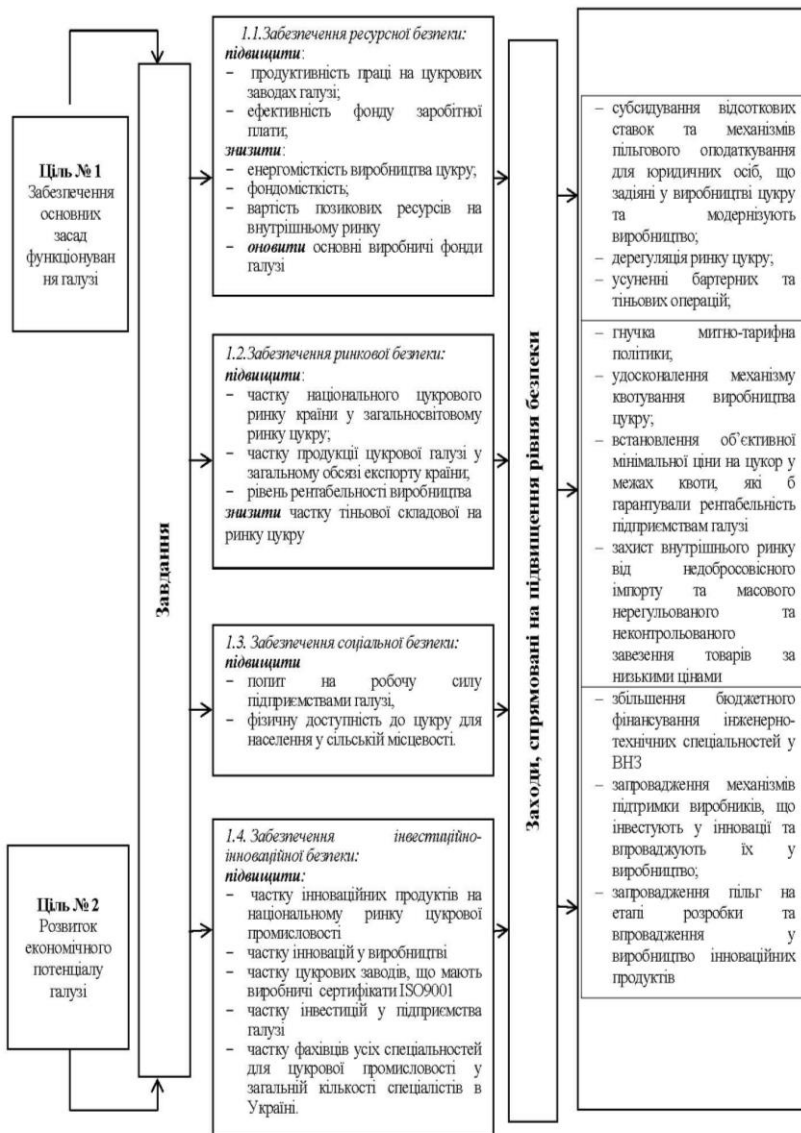

Рис. 2. Проблемно-цільовий підхід до підвищення рівня економічної безпеки цукрової галузі України

Важливо, щоби цільові програми створювались децентралізовано та не обмежувались однією програмою для галузі. Формування організаційно-господарських, виробничо-технічних, організаційно-економічних, інвестиційних тощо програм дасть можливість дещо детальніше пропрацювати загрози, які супроводжують функціонування галузі, та отримати бажаний результат або досягти обраної цільової функції.

Висновки. Отже, головним завданням держави у забезпеченні економічної безпеки вітчизняної цукрової галузі є формування цілісної комплексної системи заходів із забезпечення економічної безпеки, яка повинна враховувати особливості застосування проблемно-цільового підходу через побудову ієрархії цілей.

Це дасть змогу створити стійку внутрішньогалузеву структуру шляхом установалення цільових програм протидії операційним загрозам у цукровій галузі.

Розв'язок цього завдання передбачає внутрішню перебудову галузі, спрямовану на подолання загроз у виробництві цукру і формування основ її інноваційного розвитку. Визначальним для галузі є переборення кризових і посткризових явищ з метою досягнення стійких темпів економічного розвитку, а також використання відкритих у цей період можливостей для якісного оновлення та модернізації українських цукрових заводів.

1. Экономическая статистика: учебник / под ред. Ю. Н. Иванова. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 480 с.

2. Показатели социального развития и планирования: монография / под ред. Г. В. Осипова. – М.: Наука, 1980. – 280 с.

3. Кіржецький Ю. І. Особливості застосування проблемно-цільового підходу до аналізу тіньової економіки / Ю. І. Кіржецький // Економічний простір. – 2008. – № 17. – С. 71–76.

4. Кіржецька М. С. Оцінка рівня економічної безпеки цукрової галузі України / М. С. Кіржецька // Регіональна економіка та управління. – Запоріжжя, 2014. – Ч. 1. – С. 24–26.

5. Менеджмент безпеки держави, регіону, підприємства: проблеми і виклики сьогодення: монографія / В. Г. Алькема, І. Г. Бабець, З. Б. Живко, М. С. Кіржецька. – Львів: Ліга-Прес, 2015. – 346 с.

Киржецкий Ю. И., Киржецкая М. С. Применение проблемно-целевого подхода в укреплении экономической безопасности сахарной отрасли Украины

Обоснована можливість використання проблемно-целового підходу для укріплення економічної безпеки цукрової галузі України. Предложено теоретичний підхід до моделювання цілей процесу укріплення економічної безпеки галузі шляхом аналізу показників її розвитку, демонструючих рівень галузевого забезпечення економічної безпеки.

Подчеркнут прикладной аспект обеспечения экономической безопасности государства, который раскрывается через предложенные меры преодоления угроз экономической безопасности сахарной отрасли Украины.

Ключевые слова: *программно-целевой метод, проблемно-целевой подход, экономическая безопасность, цели обеспечения экономической безопасности, меры преодоления угроз.*

Kirzhetsky Y. I., Kirzhetska M. S. Problem-oriented approach in the context of strengthening the economic security of the Ukrainian sugar industry

Integrated system strengthening economic security of the sugar industry involves the use of various tools of organizational and economic mechanism based on the hierarchy of threats.

The way to strengthen economic security is program-target method. This method involves multiple objectives analysis process to enhance its level of economic security and analysis of problems arising in the industry. The study of relationships between elements of problem-based approach to strengthen economic security industry has the following components: threats; forecast; objectives; resources and activities.

Conceptual features the use of problem-based approach to strengthen economic security is the creation and implementation of a comprehensive system of intra planning and forecasting purposes and performance, competitive allocation of resources between programs and projects, and monitoring the achievement of the results of their work with determination responsible for failure problems.

The instrument of strengthening economic security is the implementation of organizational and economic, technological, organizational, economic, investment and other programs tasked with addressing the threats that have impact on the resource, market, social innovation and investment security component industry.

Key words: *problem-oriented approach, economic security, the goal of economic security, measures to overcome the threats.*

Стаття надійшла 18 жовтня 2016 р.